

Työpaperi: Mitä tiedämme nuorten väkivallan yhteisöulottuvuuksista? - kuvaileva katsaus aiempiin tutkimuksiin

Malin Fransberg & Antti Kivijärvi

Sisällys

Tiivistelmä.....	3
Johdanto	4
Menetelmänä kuvaileva kirjallisuuskatsaus	5
Nuorten väkivallan tarkastelua Pohjois-Euroopassa 2000-luvulta nykyhetkeen	6
Nuorten väkivaltarikollisuuden yhteisöulottuvuudet	8
Vertaissuhteet ja väkivalta	8
Yhteisösuhteet ja väkivalta.....	9
Maahanmuuttotausta ja väkivalta	11
Sukupuoli ja väkivalta	12
Kunnia, kosto-orientaatio ja väkivalta.....	13
Alueellisuus ja väkivalta.....	14
Johtopäätökset	15
Tutkimuskatsauksen anti nuorisotyölle.....	15
Nuorten väkivaltarikollisuustutkimuksen aukot.....	16
Tutkimuskatsauksen kirjallisuus	18
Muut lähteet.....	20

Nuorisotutkimusseura ry.
Helsingin kaupungin nuorisopalvelut

Helsinki 2024

Tiivistelmä

Vastaamme tässä katsauksessa ajankohtaiseen tiedontarpeeseen nuorten väkivallan taustatekijöistä ja ennaltaehkäisystä erityisesti nuorisotyön näkökulmasta. Katsauksessa analysoidaan Pohjois-Euroopassa vuosina 2010–2024 tehtyjä tutkimuksia (n=29), joissa tarkastellaan nuorten väkivallan yhteisöulottuvuuksia. Yhteisöulottuvuuksilla tarkoitamme nuorten vertais- ja ryhmäsuhteita, nuorisokulttuureja ja asuinalueiden olosuhteita.

Nuoruusvuosina vietetään paljon aikaa toisten nuorten kanssa oppilaitoksissa ja vapaa-ajalla. Tästä syystä myös rikokset tehdään usein kaverin kanssa tai osana ryhmää. Tutkimuskatsaukseen valikoituneeseen kirjallisuuteen nojaten voikin todeta, että kaverisuhteet vaikuttavat merkittävästi erityisesti heikossa asemassa olevien nuorten väkivaltarikollisuuteen. Myös asuinalueilla ja niillä elävillä muilla nuorilla on merkittäviä vaikutuksia väkivaltarikollisuuteen. Erityisesti heikoista sosioekonomisista lähtökohdista tulevat nuoret kiinnittyvät usein omiin asuinalueisiinsa ja niiden vertaisyhteisöihin, jolloin monipuoliset vapaa-ajan mahdollisuudet muodostuvat tärkeiksi.

Analysoimassamme tutkimuskirjallisuudessa on aukkoja. Keskeiset puutteet liittyvät tutkimusten kapealaisuuteen; väkivallan analysointiin yksittäisten tekemuotojen tai selittävien tekijöiden kautta. Kokonaisvaltaisempia, monitieteisiä ja monimenetelmäisiä tutkimuksia on tehty vähän. Aukoista huolimatta katsauksen perusteella voi tehdä useita tulkintoja nuorisotyön merkityksestä väkivallan ehkäisemisessä. Suomalaisella nuorisotyöllä on pääasiallisesti ryhmälähtöisenä ja nuorten arkisiin kohtaamisiin perustuvana kasvatuksena keskeinen rooli nuorten väkivaltaa ehkäisevässä työssä. Tutkimuskirjallisuuden perusteella nuorisotyössä voi tunnistaa kaksi keskeistä kehittämiskohdetta. Ensinnäkin voi kysyä, miten nuorisotilatoiminnassa kyetään luomaan asuinalue-erajat rikkovia ja heterogeenisiä nuorten ryhmiä. Toisekseen on havaintoja siitä, että poliittisen osallisuuden kokemukset ehkäisevät nuorten väkivaltarikollisuutta. Nuorten yhteiskuntasuhteiden edistämisen sijaan suomalaisen nuorisotyön vahvuudet ovat liittyneet enemmän sosiaaliseen osallisuuteen vertaisuuksien mahdollistajana.

Johdanto

Suomessa nuorten väkivaltarikollisuus on ollut vahvasti esillä julkisessa keskustelussa viimeisten vuosien aikana. Erityistä huomiota on kiinnitetty väkivallan oletettuun lisääntymiseen. Lisäksi poliisi on nostanut toistuvasti esille suurten kaupunkien maahanmuuttotaustaisten nuorten jengiytymisen (esim. Forss 2023). Oikeusministeriö on vastikään julkaissut toimenpideohjelman nuoriso- ja jengirikollisuuden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi (Järvinen, Alanko & Piispa 2024). Myös keskusrikospoliisi on julkaissut hiljattain raportteja alaikäisten väkivaltarikollisuuden trendeistä ja piirteistä (Danielsson 2022; Heiskanen 2024). Toistaiseksi on kuitenkin varsin vähän tutkimustietoa siitä, minkälaisiin tekijöihin ja mahdollisesti uusiin ilmiöihin tämän päivän nuorisoväkivalta liittyy. Keskustelua on hallinnut poliisin, viranomaistoimijoiden ja poliitikkojen näkökulmat, eikä ajantasaista tutkimustietoa ole ollut saatavilla.

Tässä kirjallisuuskatsauksessa pyritään osaltaan vastaamaan edellä kuvattuun tietovajeeseen. Katsauksessa analysoidaan Pohjois-Euroopassa vuosina 2010–2024 tehtyjä tutkimuksia, joissa tarkastellaan nuorten väkivallan *yhteisöulottuvuuksia*. Yhteisöulottuvuuksilla tarkoitamme niin sanottua mesotasoa mikro- ja makrotasojen välissä. Emme ole kiinnostuneita väkivallan selittämisestä yksilöominaisuuksien, emotionaalisten tai varhaisen vuorovaikutussuhteiden kautta (mikrotaso). Emme myöskään tarkastele väkivaltaa ensisijaisesti rakenteellisista, kuten esimerkiksi eriarvoistumiskehitykseen tai oikeusjärjestelmään liittyvistä näkökulmista (makrotaso). Mesotason yhteisöulottuvuudet väkivaltarikollisuuden selittäjinä tarkoittavat nuorten vertais- ja ryhmäsuhteita, nuorisokulttuureja, asuinalueiden olosuhteita ja esimerkiksi paikallisia vapaa-ajan mahdollisuuksia.

Valitsemamme näkökulma tarkoittaa sitä, että katsaus valottaa kriminologian ja nuorisotutkimuksen leikkauspisteitä. Kriminologiassa monet lähestymistavat painottuvat mikrotasolle, jolloin nuorten väkivaltaa tarkastellaan esimerkiksi itsekontrolliteorian, oppimisteorioiden sekä rutiinotoimintojen ja tilannetoimintateorian valossa (ks. esim. Honkatukia & Kivivuori 2006; Kivivuori ym. 2018). Varsinkin tilannetoiminta-ajattelu hallitsee tämän päivän kriminologista tutkimusta, jolloin nuorten väkivaltaa selitetään aikuiskontrollin puutteilla ja ohjaamattomalla vapaa-ajalla (Bernasco ym. 2013; Gerstner & Oberwittler 2018; Svensson & Oberwittler 2021; Young 2011). Nuorisotutkijat ovat puolestaan olleet kiinnostuneempia sosiologisemmista meso- ja makrotason selityksistä lähestyen nuoruutta yhtäältä vahvojen autonomiapyrkimysten ja toisaalta aikuisyhteiskunnan kontrolloimana vaiheena elämänkulussa (Azade ym. 2018). Nuoruus nähdäänkin tyypillisesti elämänvaiheena, jolloin vapaa-aika yhdessä toisten nuorten kanssa on erityisen tärkeää (Corr 2014).

Katsauksessa analysoidaan nuorten väkivallan meso- tai yhteisötason taustatekijöitä ja pohditaan ennaltaehkäisevien toimien mahdollisuuksia erityisesti nuorisotyön näkökulmasta. Tekemämme rajaukset ja päätös keskittyä väkivallan yhteisöulottuvuuksiin liittyvät olennaisesti siihen, että olemme tehneet katsausta Suomessa tehdyn kaupunkimaisen nuorisotyön näkökulmasta. Nuorisotyötä tehdään paljolti vertaisryhmien parissa ja kulloisiinkin alueisiin ja niiden vapaa-ajan mahdollisuuksiin tai muuhun palvelutarjontaan kiinnittyen (esim. Kivijärvi, Kauppinen & Kiilakoski 2024). Pyrimmekin toisin sanoen tarkastelemaan sellaisia nuorisoväkivallan taustatekijöitä, joihin erityisesti nuorisotyössä voidaan vaikuttaa. Nuorisotyössä on paljon osaamista, joka liittyy nuorten ryhmäprosesseihin ja vertaisosallisuuden rakentamiseen (esim. Kauppinen & Kiilakoski 2024). Jotta nuorisotyön käytäntöjä voidaan kehittää uskottavasti, tarvitaan kokemustiedon rinnalle tutkimustietoa.

Kirjallisuuskatsaus on osa Nuorisotutkimusseuran nuorten väkivaltarikollisuutta käsittelevää hanketta¹ ja liittyy Helsingin kaupungin koordinoimiin hankkeisiin, joiden tarkoituksena on kehittää nuorten väkivaltaa ehkäiseviä ja vähentäviä nuorisotyön menetelmiä pääkaupunkiseudulla. Nuorisotutkimusseuran tutkijat ovat vastanneet katsauksen toteutuksesta yhteistyössä Helsingin nuorisopalvelujen asiantuntijoiden² kanssa.

Menetelmänä kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Erilaisten kirjallisuuskatsausten käyttö on vakiinnuttanut asemaansa itsenäisenä tutkimusmenetelmänä ihmistieteissä (Salminen 2011; Kangasniemi ym. 2013), vaikkakin nuorisotutkimuksen piirissä katsauksia on laadittu verrattain vähän (esim. Pavlogiannis ym. 2024). Kirjallisuuskatsausten tarkoitus on analysoida kulloiseenkin aihepiiriin liittyvää tutkimuskirjallisuutta ja laatia suureen aineistomassaan perustuva synteesi kaikkein olennaisimmista asioista. Erilaisia katsausmenetelmiä on lukuisia, aina systemaattisista narratiivisiin katsauksiin. Tässä selvitystyössä käytetään menetelmänä kuvailevaa kirjallisuuskatsausta. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on luonteeltaan aineistolähtöistä ja ymmärtämiseen tähtäävää ilmiön kuvausta (Kangasniemi ym. 2013). Sen tarkoituksena on ohjata kriittistä tarkastelua tiettyihin erityiskysymyksiin ja kysyä, mitä ilmiöstä tiedetään. Ilmiön ymmärtämiseen tähtäävä tarkastelu korostaa tutkijan tulkintaa kirjallisuudesta ja usein vaikuttaa lopullisen tutkimuskysymyksen muovautumiseen. Lähtökohta tässä katsauksessa oli kartoittaa aiempi nuorten väkivallan yhteisöluottuvuuksiin liittyvä tutkimus. Sittemmin kirjallisuuskatsauksen tutkimuskysymys tarkentui rajausten myötä: *Miten nuorten vertais- ja ryhmissuhteet sekä asuinalueeseen liittyvät tekijät ovat yhteydessä nuorten väkivaltaan?*

Kirjallisuuskatsauksen laatimisessa olennaista on hakutulosten rajaaminen vain kaikkein olennaisimpiin tutkimuksiin, jotta niiden läpikäyminen olisi mahdollista (Stolt, Axeli & Suhonen 2016). Tätä prosessia voidaan kuvata katsauksessamme kolmen eri vaiheen kautta. Ensimmäisessä vaiheessa tutkimusten julkaisuvuodet rajattiin ajalle 2010–2024 (tammikuu) ja alueellisesti Pohjois-Eurooppaan, joihin luimme pohjoismaiden lisäksi Baltian maat, Puolan, Saksan, Benelux-maat, Skotlannin ja Irlannin. Pyrkimyksenä oli löytää kattavasti kaikki nuorten väkivaltaan liittyvä tutkimus tältä alueelta, mutta rajata haku tieteelliseen ja empiirisesti tuotettuun aineistoon laadun varmistamiseksi. Julkaisutyyppit olivat vertaisarvioidut artikkelit, väitöskirjat, tutkimusraportit ja kokoelmateosten luvut. Tavoitteena oli löytää kattavasti kaikki tutkimus aiheesta hakemalla relevanteilla hakusanoilla valituista tietokannoista julkaisuja. Katsauksen tietokannoiksi valittiin englanninkieliset kattotietokannat *ProQuest* (www.proquest.com) ja *Ebsco* (www.ebsco.com), ruotsinkielinen *Diva-Portal* (www.diva-portal.org) sekä suomenkielisen *Finna* (www.finna.fi)³. Aineistoja haettiin englannin, ruotsin ja suomen kielillä. Ensimmäinen hakutulos tuotti valtavasti osumia, yhteensä 3038 (Proquest 1181 kpl, Ebsco 1234 kpl, Diva-Portal 443 ja Finna 180).

Toisessa vaiheessa kirjallisuutta karsittiin otsikoiden ja tiivistelmien perusteella. Valtaosa karsitusta englanninkielisestä kirjallisuudesta oli toteutettu Pohjois-Euroopan ulkopuolella, pääosin Yhdysvalloissa. Lisäksi karsimme pois suuren määrän lapsia koskevaa väkivalta- ja hyväksikäyttötutkimusta (*child abuse*). Suurin osa katsauksen ulkopuolelle jätetyistä suomen- ja ruotsinkielisistä tutkimuksista olivat julkishallinnon

¹ *Nuorten väkivallan yhteisöluottuvuudet* -hanke toteutetaan vuosina 2023–2026. Tutkimushanketta rahoittavat Oulun, Tampereen ja Vantaan kaupungit sekä Opetus- ja kulttuuriministeriö. Lisäksi hankkeen yhteistyökumppaneina ovat Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

² Kiitämme Marjaana Martinez de Pinilloa ja Mikko Vatkaa työn ohjaamisesta ja käymistämme keskusteluista.

³ Englanniksi hakukomento oli *crim**, *delinque**, *violen**, *assault**, *bully**, *vandal**, *harras** AND *child**, *young**, *youth**, *juvenile**, *teen**, *adolescen**, suomeksi *riko**, *väkival**, *pahoinpi**, *vahingonte**, *häiri** JA *laps**, *nuor**, *teini** ja ruotsiksi *krim**, *brotts**, *misshand**, *skade**, *trakass** OCH *barn**, *ung**, *tonår**.

tilaamia selvityksiä nuorisorikollisuuteen liittyvistä interventioista, kuten esimerkiksi ankkuritoiminnan tuloksellisuudesta (esim. Kaakinen ym. 2022). Tietokantahakujen lisäksi teimme tarkistavia hakuja aihepiirin keskeisimpiin tieteellisiin lehtiin (*Kriminologia*, *Young*, *Journal of Youth Studies*, *Journal of Youth and Adolescence*, *Nordic Journal of Criminology*), jotta saatoimme tarkistaa tietokantahakujen luotettavuuden. Aineiston rajaus, sekä muutamat artikkelit, jotka löytyivät pistohakujen avulla, tuottivat lopulta 98 julkaisua. Näistä valtaosa oli englanninkielisiä vertaisarvioituja artikkeleita.

Kolmannessa vaiheessa edelleen mukaan valikoituneet julkaisut otettiin tarkemmin luettavaksi. Koska pyrkimyksenä oli tarkastella nuorten väkivaltarikollisuuden yhteisöolottuvuuksia, rajattiin edelleen pois tutkimukset, jotka keskittyivät pääsääntöisesti muihin näkökulmiin. Tyypillisesti nämä olivat perhesuhteiden tai koulumenestykseen liittyviä väkivallan selitysmalleja, mutta myös yksilöominaisuuksiin keskittyviä ja neuropsykologisia lähestymistapoja. Lisäksi rajattiin edelleen pois tutkimuksia, joissa aineistoa oli kerätty myös maantieteellisen rajauksen ulkopuolella. Tyypillisimmin tämä tarkoitti kansainvälisiä vertailututkimuksia. Myös strukturoitujen kysymyssarjojen validointiin liittyvät tutkimukset, laboratorio-olosuhteissa tehdyt kokeelliset tutkimukset sekä replikaatiotutkimukset rajattiin pois.

Lopulta katsaukseen valittiin 29 julkaisua. Nuorten ikä tutkimuksissa vaihteli 10–25 vuoden välillä, mutta yleisimmin kyse oli alle 18-vuotiaista. Suurin osa julkaisuista oli vertaisarvioituja artikkeleita, jotka pohjautuivat useimmiten määrällisiin kysely- tai rekisteriaineistoihin. Määrälliset artikkelit olivat vahvemmin perinteisiin kriminologian teorioihin nojaavia ja niissä tarkasteltiin nuorten vapaa-aikaa ja vertaissuhteita tilannetorjunnan ja riskien kalkyloinnin näkökulmista (esim. Yu ym. 2013; Bernasco ym. 2013; Wientjes ym. 2023). Joissakin artikkeleissa hyödynnettiin laadullisia menetelmiä, kuten etnografiaa ja puolistrukturoituja haastatteluja (esim. Corr 2014; Huuki 2010; Tolonen 2017). Näissä artikkeleissa ymmärrys nuoruudesta ja vertaisryhmien, asuinalueiden tai ylipäätään nuorten yhteisökiinnikkeiden merkityksistä oli usein laveampi (myös Azade ym. 2018; Holligan 2015; Lenkens, ym. 2020; Hallin ym. 2010).

Nuorten väkivallan tarkastelua Pohjois-Euroopassa 2000-luvulta nykyhetkeen

Kirjallisuuskatsaus rajautuu alueellisesti Pohjois-Eurooppaan, joihin luimme pohjoismaiden lisäksi Baltian maat, Puolan, Saksan, Benelux-maat, Skotlannin ja Irlannin. Lopullisen katsaukseen valikoituneet tutkimukset on toteutettu Suomessa, Ruotsissa, Norjassa, Saksassa, Hollannissa, Skotlannissa ja Irlannissa. Hollantilaiset (van Bergen ym. 2015; Bernasco ym. 2013; Knecht ym. 2010; van der Laan ym. 2021; Lenkens ym. 2020; Slagt ym. 2015; Weerman ym. 2016; Wientjes ym. 2023; Young 2011; Yu ym. 2013) ja ruotsalaiset (Azade ym. 2018; Granath 2013; Hallin ym. 2010; Nilsson ym. 2021; Sivertsson 2022; Stattin ym. 2011; Svensson & Oberwittler 2021; Svensson & Shannon 2021) tutkimukset näyttäisivät dominoivan nuorten väkivaltatutkimuksen kenttää pohjoisessa Euroopassa. Muista maista Suomesta (Huuki 2010; Kivijärvi 2017; Tolonen 2017; Lowe, ym. 2022; Mielityinen ym. 2022), Saksasta (Gerstner & Oberwittler 2018; Rabold & Baier 2011; Zdun 2011), Norjasta (Frøyland ym. 2020), Skotlannista (Holligan 2015) ja Irlannista (Corr 2014) mukaan valikoitui hieman vähemmän tutkimuksia. Tanskasta, Belgiasta, Luxemburgista, Puolasta ja Baltian maista ei löytynyt hakukriteerit täyttäviä englanninkielisiä julkaisuja. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö näissä maissa olisi voitu julkaista aiheen kannalta tärkeitä tutkimuksia muilla kielillä. Ruotsin ja Suomen asemaa katsauksessa korostaa se, että hyväksyimme hakutuloksiin myös näiden maiden valtakielet.

Julkaisuajankohta on rajattu vuosiin 2010–2024 (tammikuu), mikä tarkoittaa sitä, että varhaisimpien tutkimuksen aineisto on kerätty 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana. Maantieteellisen ja ajallisen rajauksen taustalla on oletus pohjoisen Euroopan yhteiskuntien samankaltaisuuksista kulttuuristen, sosiaali- ja kriminaalipoliittisten sekä historiallisten kehityskulkujen näkökulmista. Erityisesti pohjoismaissa, mutta jossain määrin myös muualla pohjoisessa Euroopassa on nähty 1990-luvulta lähtien hyvinvointivaltion rakenteiden alasajoa ja samalla markkinatalouteen perustuvien mekanismien vahvistamista sekä yksilön vastuun korostamista (esim. Dahlstedt & Lozic 2017). Pohjoismainen hyvinvointivaltio on muuttunut markkinavetoisemmaksi ja lähentynyt tässä mielessä muuta pohjoista Eurooppaa. Maantieteellistä rajausta voi perustella niin ikään ainakin jossain määrin samankaltaisilla nuorisotyön ja -politiikan kulttuureilla - joskin esimerkiksi keskisemmän Euroopan nuorisotyössä on pohjoismaita tyypillisemmin yksilölähtöisiä ja sosiaalityöllisiä painotuksia (Verschelden ym. 2009).

Maantieteellistä rajausta voi perustella myös samankaltaisilla nuorisorikollisuuden trendeillä. Pohjoisen Euroopan maissa on havaittu samankaltainen nuorisorikollisuuden laskeva trendi (*crime drop*) karkeasti ottaen vuosien 1995–2015 välisenä aikana (Frøyland ym. 2020; van der Laan ym. 2021; Svensson & Oberwittler 2021). Laskua on selitetty esimerkiksi muuttuneilla vapaa-ajan rakenteilla ja kulttuureilla. Nuoret alkoivat 1990-luvulta lähtien viettää enemmän aikaa kotona ja kontrolloidummissa olosuhteissa käyttäen samalla vähemmän alkoholia (van der Laan ym. 2021). Viimeisen kymmenen vuoden aikana on kuitenkin nähty viitteitä siitä, että nuorisorikollisuuden laskeva trendi olisi pysähtynyt tai kääntynyt ainakin väkivaltarikollisuuden osalta nousuun (ks. Kivijärvi & Manner 2024). Varsinkin Ruotsi on nostettu esimerkiksi puhuttaessa vakavan nuorisoväkivallan lisääntymisestä, jengiytymisestä ja alueellisista ongelmista (Granath 2013; Sivertsson 2021). Myös Norjassa on tehty havaintoja nuorisorikollisuuden kasvusta viime vuosina (Frøyland ym. 2020). Lisäksi useammassa Pohjois-Euroopan maassa on tehty havaintoja nuorten väkivaltarikollisuuden kasautumisesta: yhä suurempi osa pidättäytyy kokonaan väkivallasta mutta pienehköt osajoukot vastaavat yhä suuremmasta määrästä väkivallantekoja (esim. Granath 2015; Sivertsson 2022; Kaakinen ym. 2023).

Katsaukseen valikoituneissa tutkimuksissa nuorten tekemää väkivaltaa tarkasteltiin pääsääntöisesti itse ilmoitettuna (esim. Knecht ym. 2010; Bernasco ym. 2013; Svensson & Oberwittler 2021), mutta myös poliisin rekistereiden valossa (esim. Granath 2013; Sivertsson 2022). Nuorten tekemää väkivaltaa käsiteltiin esimerkiksi pahoinpitelyinä, lyömisenä, uhkailuna ja ryöstöinä. Vain muutamassa tutkimuksessa keskityttiin vakavaan väkivaltaan, kuten teräaseen tai muun lyömäaseen käyttöön (Zdun 2011; Corr 2014). Yhdessä tutkimuksessa käsiteltiin myös kuolemaan johtaneita tekoja (Holligan 2015). Lisäksi nuorten väkivaltaan turvautumista kuvailtiin perinteisten maskuliinisten normien hyväksymisenä (Hallin ym. 2010; Huuki 2010; Rabold & Baier 2011; van Bergen ym. 2015) tai kosto-orientaationa (Lowe ym. 2022, Mielityinen ym. 2022). Joissakin artikkeleissa väkivaltaa tarkasteltiin osana laajempaa rikollista toimintaa, jolloin väkivallan merkitys tai sen osuus nuoren muussa rikollisuudessa on voinut olla vähäinen (esim. Knecht ym. 2010; Rabold & Baier 2011; Young 2011). Tyypillisesti näissä artikkeleissa tarkasteltiin nuorisorikollisuuden kokonaisastetta ja nuorta *rikollisena* (vrt. 'deviant', 'delinquent' tai 'offender')⁴. Tällaisten käsitteiden merkityksiin on syytä suhtautua kriittisesti, sillä ne perustuvat yksilön ulkopuolelta tehtyyn määritelmään, joka ei aina perustu nuoren omaan käsitykseen itsestään.

⁴ Esimerkiksi 'youth delinquency' -käsitteen taustalla on ajatus yksilön poikkeavuudesta patologisena ominaisuutena sekä aggressiivisista ja antisosiaalisista persoonallisuuspiirteistä (Moffitt 1993). Nuoruus on kuitenkin rikosaktiivista aikaa, jolloin ainakaan lieviin rikoksiin syyllistymistä ei välttämättä ole syytä nähdä poikkeavuuksien kautta (esim. Muncie 2004).

Nuorten väkivaltarikollisuuden yhteisöulottuvuudet

Tässä alaluvussa paneudumme syvällisemmin nuorten väkivaltarikollisuuden selittämiseen katsaukseen valikoituneiden tutkimusten kautta. Kuten todettua, tarkastelemme nuorten väkivaltaa yhteisöulottuvuuksien näkökulmasta. Väkivaltaa selitettiin tyypillisimmin ikäoverisuhteiden näkökulmasta, joten käytämme melko paljon tilaa tähän liittyvien tutkimustulosten avaamiseen. Muilta osin yhteisöulottuvuuksia käsiteltiin katsauksen tutkimuksissa maahanmuuton tai etnisyyksien, sukupuolinormien ja kosto-orientaation kautta. Myös asuinalueen merkitys nousi joissakin tutkimuksissa esille. Tutkimuskatsauksen tulosten esittelyn jälkeen teemme havainnoistamme yhteenvedon kiinnittämällä huomiota nuorisotyön kehittämiseen ja tuleviin tutkimustarpeisiin.

Vertaissuhteet ja väkivalta

Pohjois-Eurooppalaisessa kontekstissa muutokset nuorten sosiaalisissa suhteissa, vapaa-ajassa ja asenteissa on liitetty nuorten väkivaltarikollisuuden vähenemiseen (van der Laan ym. 2018, Svensson & Oberwittler 2021; Sivertsson 2022). Nuorten vertaisyhteisöissä on 2010-luvulla ollut aiempia vuosikymmeniä vähemmän alkoholinkäyttöä ja sosiaalisia normeja rikkovia ikäovereita (van der Laan ym. 2018). Alkoholien käytön vähenemisen on arvioitu olevan suoraan yhteydessä pahoinpitelyrikosten vähenemiseen. Samaan aikaan arjen digitalisoituminen on muuttanut nuorten vapaa-aikaa. Nuoret viettävät yhä enemmän aikaa verkossa ja fyysisen kontaktin puuttumisen on arveltu vähentävän julkisissa tai puolijulkisissa tiloissa tapahtuvaa väkivaltaa. Samalla nuorten asenteet riskikäyttäytymistä kohtaan ovat ajan myötä muuttuneet kielteisemmiksi (van der Laan 2018). Toisaalta henkistä väkivaltaa ja häirintää tapahtuu tänä päivänä aiempaa enemmän digitaalisilla alustoilla (ks. esim. Mikkola 2021). Yllä kuvatut tutkimustulokset selittävät osaltaan aiempien vuosien vähentyntä väkivaltarikollisuutta nuorten vertaissuhteiden ja yhteisöulottuvuuksien näkökulmista.

Yksi tapa tarkastella nuorten vertaissuhteita ja rikollisuutta liittyy siihen, missä määrin rikoksia tekevät nuoret hakeutuvat tai päätyvät kaltaistensa seuraan, tai kuinka iso vaikutus kavereiden rikollisuudella on nuorten omaan toimintaan (Knecht ym. 2010; Gerstner & Oberwittler 2018; Young 2011). Knecht kollegoineen (2010) asettivat tutkimuksessaan hypoteesin, jonka mukaan samankaltainen rikoskäyttäytyminen edistää ystävyysuhteiden muodostumista. Samalla tutkijat olettivat, että nuoret, jotka ovat enemmän taipuvaisia rikolliseen käyttäytymiseen, ovat myös vähemmän sosiaalisia. Alankomaissa vuosina 2003–2004 kerätyn seuranta-aineiston (neljä kyselyaaltoa) avulla tarkasteltiin noin 120 seitsemäsluokkalaisten ystävyysuhteiden muodostumista kolmen kuukauden välein. Samalla nuorilta kysyttiin, kuinka usein he olivat näpistäneet, tehneet vahingontekoja, maalanneet graffiteja tai tapelleet viimeisen kolmen kuukauden aikana. Valtaosa nuorista, jotka eivät tehneet rikoksia, välttelivät muita rikoksia tekeviä nuoria. Tutkimuksen mukaan nuorten itse ilmoittama rikoskäyttäytyminen oli yhteydessä ystävien valintaan niin, että rikoksia tekevät nuoret olivat useammin ystäviä muiden rikoksia tekevien nuorten kanssa. Tämän tyyppiset valinnat olivat todennäköisempiä isoissa koululuokissa, mutta yhteyttä koululuokan yleisen sosioekonomisen tason kanssa ei havaittu. Toisaalta ystävien tekemät rikokset eivät vaikuttaneet nuoren omaan rikoskäyttäytymiseen juuri ollenkaan ja ylipäättään ystävän tekemiä rikoksia ei pidetty nuorten kesken arvossa.

Gerstner ja Oberwittler (2018) tarkastelivat puolestaan kavereiden rikollisuuden ja strukturoimattoman vapaa-ajan yhteyksiä nuorten itse ilmoittamaan rikollisuuteen yhdessä tämän yksilöllisten ominaisuuksien kanssa.

Tutkijat hyödynsivät aineistonaan Saksan Kölnin ja Mannheimin kouluissa kerättyjä kyselyaineistoja. Tutkimuksen kohteena oli 14–17-vuotiaat nuoret (n=1037). Tutkimustulosten mukaan pelkät tilannetekijät, kuten valvomaton vapaa-aika lisäsivät vain niiden nuorten rikollisuutta, joilla oli rikoksia tekevä kaveripiiri ja riskejä kasvattavia yksilöllisiä ominaisuuksia, kuten verrattain heikko itsekontrolli ja vapaamieliset asenteet normeista poikkeavaa käyttäytymistä kohtaan. Sivertsson (2022, 27) teki ruotsissa 15-vuotiailta pojilta kerättyihin kyselyaineistoihin perustuen saman havainnon, joskin eri suunnasta katsottuna: osallistuminen ohjattuun vapaa-ajan toimintaan ei toiminut väkivallalta suojaavana tekijänä. Gerstnerin ja Oberwitterin (2018) tutkimuksessa olennaista oli se, että siinä tarkasteltiin nuorten kavereiden rikollisuutta heidän itsensä ilmoittamana, ei nuorten arvioina kavereistaan. Tällä tavoin saatiin luotettavampaa tietoa vertaissuhteiden yhteyksistä rikollisuuteen (ks. myös Young 2011).

Vertaisten keskeinen merkitys nuorten rikollisuudelle on todettu myös poliisin rekisteriaineistoja käyttäen. Hollannissa toteutetussa tutkimuksessa (Wientjes ym. 2023) hyödynnettiin poliisin tietoja niiden 12–18-vuotiaiden nuorten osalta, jotka olivat tulleet poliisiin tietoon rikoksesta epäiltyinä, todistajina tai uhreina vuonna 2014. Tämän jälkeen tutkijat tarkastelivat kaikkia poliisin tietoon tulleita rikoksia vuosilta 2010–2017 ja etsivät tietoa tutkittavien nuorten perheenjäsenten (vanhemmat ja sisarukset) sekä oletettujen kavereiden (samoissa tapauksissa mukana olleet ikätoverit) tekemistä rikoksista sekä ennen että jälkeen vuotta 2014. Jokseenkin yllättäen perheenjäsenten aiemmat rikokset eivät ennustaneet nuorten myöhempiä rikoksia, mutta oletettujen kavereiden rikoksilla puolestaan havaittiin tällainen myöhempää rikollisuutta ennustava voima. Kavereiden rikokset ennustivat poikien väkivalta- ja omaisuusrikollisuutta, mutta tyttöjen osalta havainto koski vain omaisuusrikoksia. Tutkijat päättelivät, että yhtäältä kavereiden vaikutus nuorten rikollisuuteen on vahva, mutta perheenjäsenten osalta yhteys nuorten omaan rikollisuuteen välittyy kenties muiden mekanismien, kuten heikkojen kasvuolojen tai sosiaalisen kontrollin puutteiden kautta.

Bernasco kumppaneineen (2013) tutkivat tilannetoiminta- ja rutiinotoimintojen teorioiden valossa miten erityyppiset riskitekijät vaikuttivat hollantilaisnuorten todennäköisyyteen syyllistyä rikokseen. Riskitekijöiksi määriteltiin 1) vertaisseura, 2) aikuisten poissaolo, 3) ohjaamaton ajanvietto, 4) läsnäolo julkisessa tilassa, 5) alkoholin käyttö, 6) kannabiksen käyttö ja 7) aseiden kantaminen. Vuosina 2008 ja 2009 koulujen kautta tavoitetuista 7. ja 9. luokkalaisista (n=868) yhdeksän prosenttia (n=76) ilmoitti tehneensä ainakin yhden rikkeen kuluneen neljän päivän aikana. Kyse oli pääsääntöisesti henkilöön tai omaisuuteen kohdistuvasta väkivallasta, mutta myös muista nuorille tyyppillisistä lievistä rikoksista, kuten näpistelystä. Yllättäen kannabiksen käyttö ja aseiden kantaminen eivät olleet yhteydessä rikosten tekemiseen. Rikosten tekeminen oli yhtä todennäköistä yksin tai yhden kaverin seurassa, mutta todennäköisempää isommissa vertaisryhmissä. Erityisesti runsas oleskelu julkisissa tiloissa kasvatti riskiä rikosten tekemiselle.

Yhteisösuhteet ja väkivalta

Edellä esitellyt tutkimukset perustuvat määrällisiin aineistoihin ja tarkkaan rajattuihin tutkimusintresseihin. Ne antavat siten väistämättä melko riisutun kuvan nuorten väkivallan yhteisöolottuvuuksista. Kysely- tai rekisteriaineistoissa yhteisöolottuvuudet pelkistyvät väistämättä yksittäisiksi perhe- tai vertaissuhteiksi ja ymmärrys laajempien verkostojen ja eri suhteiden yhteisvaikutuksista jää ohueksi. Tutkimuskatsaukseen valikoitui kuitenkin myös sellaisia tutkimuksia, joiden kautta nuorten väkivallan yhteisöolottuvuuksia voi tarkastella hieman syvällisemmin. Käytännössä kyse on tällöin laadullisista tutkimuksista. Nämä katsauksen yhteisölliset ja paljolti nuorisotutkimukselliset näkökulmat analysoivat väkivaltaa yksilön tapana haastaa tai lujittaa ympäröiviä valtarakenteita, jolloin nuorten väkivallanteot kuvaavat myös yksilön paikkaa lähiyhteisöissä sekä osana yhteiskunnallisia hierarkioita.

Holligan (2015) haastatteli Skotlantilaisissa vankiloissa työläistäustaisia valkoisia 16–18-vuotiaita nuoria miehiä (n=37), jotka olivat syyllistyneet teräseen käyttöön väkivaltatilanteissa. Vakavimmat väkivallanteot olivat johtaneet uhrien kuolemiin. Toimintaverkkoteoriaan (ks. Latour 2005) nojautuen Holligan pyrki ymmärtämään nuorten elämäntarinoiden kautta teräseen käytön syitä. Haastateltaville oli kasautunut monenlaista huono-osaisuutta jo lapsuudesta saakka. Väkipalta perheessä ja huono-osainen asuinalue olivat haastateltavien mukaan vaikuttavia tekijöitä. Nuorten sosiaaliset suhteet ja kokemukset omista mahdollisuuksista olivat vahvasti kiinnittyneet omaan asuinalueeseen, jossa teräseen liittyvät väkivaltateot olivat myös tapahtuneet. Nuorten kertomuksissa korostui jopa korttelikohtainen lojaalisuus, joka vaikeutti sosiaalisten yhteyksien luomista muihin asuinalueisiin ja niillä eläviin nuoriin. Toisin sanoen nuorten sosiaalinen elämämpiiri oli verrattain kapea ja homogeeninen.

Corrin tutkimuksessa (2014) päädyttiin osin samankaltaisiin johtopäätöksiin. Hän toteutti elämäntarinhäastatteluja 14–23-vuotiaiden irlantilaisnuorten (n=37) kanssa, jotka osallistuivat vuosina 2007–2008 rikoksista tuomittujen valvontaohjelmiin. Corr oli kiinnostunut nuorten elämäntarinhäastattelusta erityisesti vapaa-ajan kontekstissa hyödyntäen vapaa-ajan urien käsitettä (*leisure careers*). Myös hän esitti, että nuorten rikollisen polun muodostuminen on usean tekijän summa ja painotti nuoruuden siirtymiä kohti aikuisuutta ja vertaissuhteiden kasvavaa merkitystä nuorten vapaa-ajalla. Vertaissuhteiden merkitykset korostuivat, mikäli nuori koki elämässään vastoinkäymisiä, kuten koulunkäynnin keskeytymisen tai vanhempien eron ja päihdeongelmien kärjistyksen. Corrin haastatteluihin osallistuneet nuoret painottivat myös asuinalueidensa merkitystä vapaa-ajalla. He kiinnittyivät vahvasti asuinalueisiinsa ja viettivät paljon aikaa ”hengaillemalla” lähialueiden kadunkulmissa kavereidensa kanssa. Nuoret kuvasivat asuinalueitaan tekemisen puutteiden kautta. He kertoivat arjesta, joka koostui tylsyyden voittamisesta ja kiinnostavan tekemisen keksimisestä paikassa, jossa ”mitään ei tapahtunut” (Corr 2014, 122). Corr esittikin, että nuoret tekivät rikoksia yhdessä, esimerkiksi varastivat autoja tai ryöstivät ohikulkijoita, ensisijaisesti tylsyyden selättämiseksi ja toissijaisesti rahan tienäämiseksi voidakseen osallistua kaupalliseen ja houkuttelevaan vapaa-aikaan (esim. elokuvateatterit).

Kaikista katsauksen tutkimuksista Per Olof Hallin kollegoineen (2010) tarjoavat kenties kattavimman näkökulman väkivallan yhteisöluottuvuuksien hahmottamiseksi *Det är inte stenarna som gör ont* -kirjassa. Etnografiaan perustuvassa tutkimuksessa kuvataan monisyisesti Malmössä sijaitsevien Rosengårdin ja Herrgårdin levottomuuksia vuosina 2008–2009 etsien vastauksia sille, miksi malmölaisnuoret sytyttivät asuinalueille paloja ja kivittivät poliisia ja palokuntaa. Kirjassa tulkitaan väkivallan oikeuttamista nuorten omista näkökulmista, mutta myös rakenteellisten ja tilallisten ulottuvuuksien kautta, jotka kirjoittajien mukaan mahdollistivat väkivallan teot kaupunkitilassa. Nuorten haastattelut kuvaavat sitä, miten väkivallankierre syntyi tylsyydestä ja yksittäisen roskapörin sytyttämisestä ja poliisin ylireagoinnista tilanteeseen. Samalla nuorten identifioiduminen asuinalueeseen, asukkaiden kokemus alueen eriytymisestä ja huonokuntoiset asuinkannat, sekä alueen leimaaminen ongelmalliseksi mediassa muodostivat osaltaan asetelman, jossa poliisi ja palokunta edustivat nuorten näkökulmasta yhteiskunnan ylempiä kerrostumia ja vierailijoita omalla asuinalueella (Hallin 2010, 214).

Myös Tuija Huukin (2010) väitöskirja koulupoikien statustyöstä kuvaa väkivaltaa yhteisöllisestä näkökulmasta. Kolmen eri suomalaiskoulun kuudesluokkalaista tutkiessaan Huuki havaitsi, miten poikien statuskilvoittelussa väkivaltainen toiminta normalisoitui. Kyse oli esimerkiksi toisia alentavasta huumorista, huiputuksista, väkivallan uhkasta sekä tyttövihamielisyydestä ja homofobiasta. Heikon statuksen oppilaat joutuivat usein korkean statuksen poikien pelinappuloiksi ja siten väkivallan kohteeksi (Huuki 2010, 71). Huuki esittää, että poikien välisissä suhteissa hienovarainen väkivalta on normalisoitunutta kontrollointia, kurinpitoa sekä sosiaalisten hierarkioiden ylläpitoa (Huuki 2010, 82).

Maahanmuuttotausta ja väkivalta

Keskustelussa nuorisorikollisuudesta tai väkivallasta nostetaan usein esille maahanmuuttotaustaiset nuoret⁵. Yleisellä tasolla on tiedossa, että maahanmuuttotaustaiset nuoret sekä tekevät väkivaltarikoksia että joutuvat niiden uhreiksi jonkin verran todennäköisemmin kuin valtaväestöjen nuoret Pohjois-Euroopassa (esim. Svensson & Shannon 2021).

Katsaukseen valikoituneista tutkimuksista seitsemässä keskityttiin pääasiallisesti maahanmuuttotaustaisiin nuoriin. Kaikissa hyödynnettiin erilaisia ja eri alueilta kerättyjä aineistoja. Eroista huolimatta jokaisessa tutkimuksessa keskityttiin paljolti nuorten vertais- ja yhteiskuntasuhteiden merkityksiin. Ruotsin nuorisorikollisuuskyselyihin (neljä aaltoa vuosina 2003–2011 ja yhteensä 21 504 yhdeksäsluokkalaista vastaajaa) perustuvassa tutkimuksessa (Svensson & Shannon 2021) tarkasteltiin maahanmuuttotaustaisten ja muiden nuorten vertais-, perhe- ja koulusuhteiden eroja rikollisuuden selittäjinä. Taustoista riippumatta perhe- ja koulusuhteet selittivät nuorten rikollisuutta samoilla tavoilla. Perhe ja koulu toisin sanoen ehkäisivät nuorten rikollisuutta kaikilla nuorilla yhtäläisesti. Tutkimuksen keskeisin havainto liittyikin eroihin vertaissuhteiden merkityksissä. Ajan viettäminen rikoksia tekevien nuorten kanssa lisäsi kaikkien nuorten riskiä syllistyä itseen rikoksiin, mutta riski oli erityisen suuri maahanmuuttotaustaisilla nuorilla. Tutkijat tulkitsevat tuloksia siten, että maahanmuuttotaustaiset nuoret saavat keskimääräistä enemmän vaikutteita vertaispiireistään, mikäli heidän vanhempiansa tai muiden sukulaistensa kyky jakaa ruotsalaisessa yhteiskunnassa tarpeellista mutta usein hiljaiseksi jäävää tietoa on keskimääräistä heikompi.

Saksassa Hannoverin alueen kouluissa toteutetun kyselytutkimuksen (Rabold & Baier 2011) vastaajat olivat edellisen ruotsalaistutkimuksen tapaan yhdeksäsluokkalaista. Tutkimuksen aineistonkeruu toteutettiin vuonna 2006 ja hyväksyttäviä vastauksia saatiin 1967 nuorelta. Hieman alle puolet (45 %) kyselyn vastaajista luokiteltiin maahanmuuttotaustaisiksi. Suurimmat ryhmät olivat turkkilais-, venäläis- ja puolalaistaustaiset nuoret. Tutkimustehtävänä oli muodostaa tietoa eri taustoista tulevien nuorten kaveriverkostojen koostumusten ja asuinalueisiin liittyvien tekijöiden yhteyksistä väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Tulosten mukaan maahanmuuttotaustaisten nuorten todennäköisyys syllistyä väkivaltaan oli valtaväestöä suurempi. Väestöryhmien eroja selittivät kaveriverkostojen koostumukset ja jossain määrin asuinalueet. Erityisesti näin oli turkkilais- ja venäläistaustaisilla nuorilla, joiden kaveriverkostoissa oli verrattain vähän valtaväestön nuoria. Samaan aikaan nämä nuoret saattoivat asua varsin maahanmuuttajavaltaisilla asuinalueilla.

Hollannissa toteutetussa tutkimuksessa pureuduttiin myös kaverisuhteiden mutta myös laajempien yhteisökuulumisten merkityksiin väkivalta-asenteiden osalta. Tutkimuksessa keskityttiin erityisesti Hollannissa asuviin turkkilais- ja marokkolaistaustaisiin nuoriin (van Bergen et al. 2015). Myös tässä tutkimuksessa aineistona oli kysely, johon vastasivat 14-18-vuotiaat nuoret (n=398) Tutkimus toteutettiin paljolti väkivaltaisen radikalismien kehityksessä ja nuorten väkivallan ajateltiin kohdistuvan valtayhteiskuntaan ja sitä edustaviin ihmisiin. Saatujen tulosten mukaan valmiutta tällaiseen väkivaltaan selitti ennen kaikkea ulosulkemisten ja suhteellisen köyhyyden kokemukset, eivät niinkään vähäiset ystävyys-suhteet hollantilaisiin valtaväestön edustajiin. Toisin sanoen yhteiskunnalliset suhteet nähtiin kaverisuhteita merkittävämmiksi tekijöiksi.

Osittain samankaltaisia havaintoja on tehty Suomessa toteutetuissa tutkimuksissa. Kivijärvi (2017) hyödynsi aineistonaan vuoden 2013 Kouluterveyskyselyn 14-18-vuotiaiden nuorten vastauksia (n=181773) ja tarkasteli nuorten tekemän ja kokeman väkivallan päällekkäisyyttä. Tutkimuksen keskeisenä havaintona oli, että erityisesti ulkomailla syntyneillä pojilla oli muita suurempi riski tekijä- ja uhriasemien päällekkäisyyteen.

⁵ Tarkoitamme tässä maahanmuuttotaustaisilla nuorilla sellaisia henkilöitä, jotka ovat joko itse tai heidän vanhempansa ovat syntyneet toisaalla kuin nykyisessä asuinmaassa.

Toisin sanoen osa maahanmuuttotaustaisista nuorista elää todennäköisesti väkivaltaisten vertais- ja ryhmäsuhteiden keskellä. Tätä tulkintaa vahvistaa Tolosen (2017) tekemä ja Helsingissä asuvien maahanmuuttotaustaisten ja noin 15-vuotiaiden poikien (n=8) laadullisiin haastatteluihin perustuva tutkimus. Poikien arjessa ikätovereiden taholta koettu rasismi oli varsin yleistä, ja heidän tuli kehittää selviytymistapoja. Osa nuorista pyrki rakentamaan hyvin monietnisiä kaveriverkostoja turvautuen eräänlaiseen supersosiaalisuuteen. Osa nuorista kuitenkin pyrki suojautumaan rasismiin ja väkivallan uhalta rakentamalla hypermaskuliinista identiteettiä ja turvautumalla itse väkivaltaan uhkatilanteita kohdatessaan. Hieman samaan tapaan Lenkensin ja kumppaneiden (2020) Hollannissa toteuttamassa laadullisessa haastattelututkimuksessa (n=23) osoitettiin maahanmuuttotaustaisten ja rikoksia tehneiden nuorten keskeiseksi selviytymiskeinoksi samassa asemassa oleviin ystäviin ja katukulttuureihin tukeutuminen.

Viimeisessä maahanmuuttotaustaisiin nuoriin keskittyneessä tutkimuksessa (Zdun 2011) hyödynnettiin laadullisia menetelmiä kolmella alueella Saksassa. Tutkimuksessa hyödynnettiin 26 entisen Neuvostoliiton alueelta muuttaneiden ja 15–19-vuotiaiden poikien haastatteluja. Tehtävänä oli tutkia sitä, miten maahanmuuton kokemus vaikuttaa rikollisen toiminnan jatkamiseen tai lopettamiseen. Kaikki haastatellut pojat olivat tehneet rikoksia lähtömaissaan mutta osa (n=7) oli lopettanut rikosten tekemisen Saksassa. Lähtöalueilla kaikilla haastatelluilla oli ollut varsin samankaltaiset kasvuolosuhteet: autoritaarinen kotikasvatus, suopea suhtautuminen aggressiivisuuden osoitukseen ja paljon strukturoimatonta vapaa-aikaa. Poikien tilanteet kuitenkin erosivat muuton jälkeen. Rikoksia jatkaneet nuoret päätyivät kaveriporukoihin, joissa oli niukasti valtaväestön edustajia mutta runsaasti syrjinnän ja ulkopuolisuuden kokemuksia. Nämä nuoret eivät myöskään kiinnittyneet tai löytäneet kasvatuksellisia suhteita kouluista tai esimerkiksi paikallisilta nuorisotiloilta. Nuorisotalot olivat heille yksinomaan ajanvieton paikkoja. Rikokset lopettaneiden nuorten tilanne oli paljolti päinvastainen. He olivat onnistuneet löytämään eri taustoista tulevia kaveriporukoita ja rakentamaan luottamuksellisia suhteita opettajien ja sosiaali- tai nuorisotyöntekijöiden kanssa. Uudet ja kannattelevat suhteet olivat nuorille tärkeitä, koska omat vanhemmat hakivat muuton jälkeen paikkaansa uudessa yhteiskunnassa. Toisin sanoen maahanmuutto voi olla myös myönteinen elämäntilanteen käännekohta.

Sukupuoli ja väkivalta

On tiedossa, että pojat ovat tyttöihin nähden yliedustettuina erityisesti poliisin tietoon tullessa väkivaltarikollisuudessa. Feministisessä kriminologiassa on esitetty, että tyttöjen ja poikien väliset erot väkivaltarikollisuudessa johtuvat pohjimmiltaan yhteiskunnan sukupuolijärjestyksestä ja siitä, minkälaisia odotuksia tytöiksi ja pojiksi luokitelluille lapsille ja nuorille asetetaan (Messerschmidt 1993). Feministisen kritiikin mukaan sukupuolirikollisuus ja siihen liittyvät valtasuhteet ja väkivalta on kuitenkin laajasti ohitettu kriminologiassa (ks. esim. Muncie 2004, 127-131). Näin oli jossain määrin myös kirjallisuuskatsaukseen valikoituneiden tutkimusten osalta. Suurimmassa osassa lukemiamme tutkimuksia ei problematisoitu sukupuolen merkitystä nuorten väkivaltarikollisuudessa. Muutamassa tutkimuksessa sukupuoleen liittyvien normien merkityksiä pyrittiin kuitenkin purkamaan (Hallin ym. 2010; Huuki 2010) ja kahdessa artikkelissa keskityttiin poikkeuksellisesti yksinomaan tyttöjen väkivaltarikollisuuteen (Stattin, Kerr & Skoog 2011; Azad, Hau & Karlsson 2018).

Väkivaltaisten kertomusten esittämisellä oli joidenkin tutkimusten mukaan keskeinen merkitys poikien asemien lujittamisessa heidän vertaispiireissään (Hallin ym. 2010; Huuki 2010). Esimerkiksi Rosengårdin 2000-luvun tapahtumissa nuorten ja viranomaisten väliset konfliktit, sekä median niitä kohtaan osoittama kiinnostus mahdollisti pojille arvostetun tarinankertojan roolin. Tarinoilla osoitettiin paitsi valtaa, mutta myös sitä, miten väkivalta kietoutui hauskanpidon yhteyteen (Hallin ym. 2010). Tutkijat huomasivat, kuinka nuorten miesten tarinat poliisia vastaan käydyistä ”taisteluista” olivat tärkeä osa poikien statustyötä ja

uskottavan maskuliinisuuden muodostamista osana vertaisryhmiä. Vaikka tarinat olivat väkivaltaisia kertomuksia kivien heittelystä ja jahdatuksi tulemisesta, niitä esitettiin taidokkaina ja humoristisina näytöksinä vertaisyleisöille (Hallin ym. 2010, 96). Varsin samaan tapaan Tuija Huukin (2010) väitöskirja osoittaa suomalaisessa kontekstissa, miten kouluissa suosittujen poikien ”läpän heitto” ja nokkela huumori ovat osa hienovaraista (väki)vallankäyttöä muita nuoria kohtaan (emt, 82). Huuki pohtiikin väitöstyössään sitä, miten huumori ja kiusoittelu avaa mahdollisuuden nuorten väkivallan ennaltaehkäisyyn.

Hollannissa toteutetussa ja kahteen kyselyaaltoon perustuneessa tutkimuksessa (n=843 ja n=616) vertailtiin tyttöjen ja poikien rikollisuutta tilannetoimintateorian valossa (Weerman ym. 2016). Ensimmäisen kyselyaallon aikaan vastaajat olivat 12–16-vuotiaita ja jälkimmäisen aikaan 14–18-vuotiaita. Pojat syyllistyivät tyttöjä kolme kertaa useammin erilaisiin rikoksiin ja rikkomuksiin. Sukupuoleen liittyvää eroa selitti tilannetoimintateorian valossa se, että vanhemmat valvoivat tyttöjen vapaa-aikaa verrattain tiukasti ja tytöt viettivätkin poikia vähemmän ohjaamatonta vapaa-aikaa. Lisäksi tytöillä oli odotetusti vähemmän rikoksia tekeviä ystäviä ja poikia korkeampi moraalinen sekä vahvempi itsekontrolli. Edellä mainitut tekijät toimivat sekä tytöillä että pojilla samalla tavalla, mutta tytöillä näitä suojaavia tekijöitä oli enemmän.

Ruotsissa toteutettiin erityisesti tyttöjen rikollisuutta koskenut laadullinen tutkimus (Azad, Hau & Karlsson 2018), jossa haastateltiin yhdeksää rikoksia tehnyttä tyttöä. Haastatteluhetkellä tytöt tai nuoret naiset olivat 15–21-vuotiaita. Tutkimuksen kautta piirtyy kuva tyttöjen rikollisuudesta, jossa on paljon yhtäläisyyksiä poikien rikollisuuteen ja yleisempiin kriminologisiin keskusteluihin mutta myös eroja voi havaita. Tyttöjen rikokset liittyivät paljolti ohjaamattomaan ja hengailevaan vapaa-aikaan. Yhtäältä tällainen vapaa-aika oli hauskaa ja tarpeellistakin tyttöjen myönteiselle kehitykselle, mutta toisaalta siihen sisältyi satunnaista rikollisuutta. Rikokset tehtiin yhdessä kavereiden kanssa ja osana vertaisryhmää. Tytöt kertoivat olleensa sekä vertaispaineen kokijoita että sen tuottajia. He olivat haastatteluhetkellä varsin tietoisia kaveriporukan kielteisistä vaikutuksista ja olivat pyrkineet vahvistamaan suhteita sellaisten nuorten kanssa, jotka eivät tehneet rikoksia. Vahvasti tyttöerityisenä havaintona tutkijat nostivat esille sen, että haastateltavien rikokset tapahtuivat osin vakavampia rikoksia tehneiden poikaystävien kanssa ja samalla tytöt olivat altistuneet poikien hyväksikäytölle.

Toisessa yksinomaan tyttöihin keskittyvässä ruotsalaistutkimuksessa oli hyvin tarkkarajainen näkökulma. Tutkimuksessa (Stattin, Kerr & Skoog 2011) osallistuttiin keskusteluun tyttöjen varhaisesta murrosiästä riskitekijänä ja tarkasteltiin nuorisotalokontekstia esimerkkinä väljästi strukturoidusta vapaa-ajan tilasta, jossa voi tavata itseä vanhempia nuoria, tässä tapauksessa erityisesti rikoksia tekeviä poikia. Tutkimuksessa hyödynnettiin sekä kysely- että rekisteriaineistoja. Aineistoihinsa nojaten tutkijat väittivät, että varhainen murrosikä (käytännössä kuukautisten alkaminen) ei vaikuttanut vertaissuhteisiin koulukontekstissa, mutta vapaa-ajalla heillä oli enemmän vanhempia ja normeja rikkovia kavereita. Näin ollen muiden muassa nuorisotalotoimintaan osallistuminen lisäsi niiden tyttöjen riskiä syyllistyä rikoksiin tai rötöstelyyn, joiden murrosikä alkoi verrattain varhaisessa vaiheessa. Tämä ja osin yllä esitelty ruotsalaistutkimus osoittavat osaltaan sitä, että tytöille suhteet poikiin saattavat olla enemmän haavoittavia kuin suojaavia tekijöitä.

Kunnia, kosto-orientaatio ja väkivalta

Suomessa ja muualla Pohjoismaissa katuväkivaltaa on käsitelty julkisuudessa kunniaan ja koston liittyvien väkivaltakierteiden kautta⁶. Jotkut katsauksen tutkimukset käsitelivätkin väkivallan kierrettä (Hallin ym.

⁶ YLE 24.10.2022: ”Ruotsista näkee, mihin katujengien väkivallan kierre pahimmillaan johtaa, arvioi poliisiylitarkastaja” <https://yle.fi/a/74-20002151>

2010) ja kosto-orientaation yhteyttä nuorten tekemiin väkivaltarikoksiin (Lowe ym. 2020; Mielityinen 2022), mutta kunniaan liittyvää väkivaltaa ei juurikaan pohdittu. Tämä selittyy osin sillä, että kunniaan liitetty väkivalta tunnustetaan yleensä lähisuhdeväkivallan ja perheyhteisöjen jäseniin kohdistuvana sosiaalisen kontrollin muotona, eikä nuorten vertaisryhmissä tapahtuvana väkivallan muotona. Toisaalta Huukin (2010) tutkimus käsitteellistää ”respektin”, eli kunnioituksen merkityksen koulupoikien statustyössä. Respektin tavoittelussa on olennaista väkivallan, fyysisyyden, huumorin, sosiaalisten suhteiden ja seksuaalisuuden strateginen käyttö (Huuki 2010, 74). Myös Hallin ym. (2010) pohtii Malmölaisnuorten pyrkimyksiä arvostuksen saamisesta ja tässä epäonnistumista 2000-luvun Rosengårdin ja Herrgårdin mellakointitapausten yhteydessä. Huukin (2010) ja Hallinin ym. (2010) esittämät ajatukset väkivallasta keinona saavuttaa kunnioitusta ovat tämän katsauksen näkökulmasta tärkeitä ja yhteisöulottuvuuksia korostavia tulkintoja (ks. myös Tolonen 2018).

Kosto-orientaatiolla viitataan nuoren halukkuuteen kosta kokemansa vääräys tai haitta (Mielityinen 2022). Kahdessa tutkimusartikkelissa (Lowe ym. 2020; Mielityinen 2022) käytettiin samaa, Suomessa vuonna 2016 kerätyn Nuorisorikollisuuskyselyn aineistoa ja analysoitiin yhdeksäsluokkalaisten (n=6061) väkivaltarikosten yhteyttä kostamisen haluun. Lowen ja kollegoiden (2020) mukaan kostomotivaatio toimi tilastollisesti merkitsevässä väkivaltaa ennustavana tekijänä vakiintuneiden kriminologisten muuttujien, kuten kavereiden rikollisuuden, strukturoimattoman vapaa-ajan ja uhrikokemusten rinnalla. Tutkijoiden mukaan tulos osoittaa tarpeen työlle, jossa keskitytään nuorisoväkivallan sovitteluun ja rakentaviin konfliktien ratkaisutapoihin. Mielityinen kumppaneineen (2022) päätyivät tutkimuksessaan hieman erilaiseen tulokseen siitäkin huolimatta, että käytetty aineisto oli sama. Heidän mukaansa nuorten kosto-orientaatio ei ollut yhteydessä nuorten väkivaltarikollisuuden tekemiseen sen jälkeen, kun analyysissä oli kontrolloitu muita väkivallantekoa selittäviä muuttujia, kuten sukupuoli, uhrikokemukset, riskinotto, rutiinitoiminnot, vanhempien sosiaalinen kontrolli ja kouluihin liittyvät turvallisuuskokemukset. Mielityisen ja kumppaneiden saamaa eriävää tulosta selittää erilainen menetelmä ja analyysissä huomioidut muuttujat. Kokonaisuudessaan Lowen ja kollegoiden sekä Mielityisen ja kumppaneiden tutkimusten perusteella voitaneen todeta, että kosto-orientaatio ei ole ainakaan väestötasolla kovin vahva nuorten väkivallan selittäjä.

Alueellisuus ja väkivalta

Nuorten katuväkivaltakeskustelu kytkeytyy tämän päivän Suomessa tiettyihin asuinalueisiin sekä niiden huono-osaisuuteen ja eriytymiseen. Tilastollisesti nuorten(kin) tekemän ja julkisissa tiloissa tapahtuvan väkivallan tyypillisimmät paikat ovat kuitenkin kaupunkien keskusta-alueet ja niiden ilta-aikojen ravintola- ja viihdekeskittymät (Granath 2013). Granathin (emt.) tutkimuksen perusteella nuorten väkivalta liittyy siten pikemmin tilanteisiin ja aikaan, kuin asuinalueisiin ja niillä asuviin ihmisiin. Samankaltaisia havaintoja on tehty Suomessa myös poliisiaineistoihin nojautuen (esim. Danielsson 2022). Näistä havainnoista huolimatta joissakin tutkimuksissa nuorten väkivalta on liitetty asuinalueisiin ja niiden sosiaalisiin rakenteisiin (esim. Dahlstedt & Lozic 2017; ks. myös alaluku Yhteisösuhteet ja väkivalta). Köyhyyden kasaantuminen, tietyntyyppiset rakennuskannat ja asukkaiden runsas vaihtuvuus ovat osaltaan selittäneet väkivallan esiintyvyyttä. Pohjois-Euroopassa tällaisia näkökulmia on tuotu esiin lähinnä kriittisen maantieteen piirissä, mutta viime aikoina muidenkin sosiaalitieteiden näkökulmista on pohdittu asuinalueen ja väkivallan yhteyksiä. Esimerkiksi Malmön Rosengårdin vuosien 2008–2009 tapahtumat nostivat esille kysymyksiä siitä, minkälainen merkitys lähiörakenteella on hyvinvoinnin jakautumisessa (Hallin ym. 2010).

YLE 19.09.2023: ””Det är en djungel av våld, maskulinitet och respekt” – knepig hederskodex föder mer ungdomsvåld”
<https://svenska.yle.fi/a/7-10041630>

Ensisijaisesti alueellisuuteen ja nuorten väkivaltaan keskittyviä tutkimuksia valikoitui tutkimuskatsauksemme hyvin vähän. Useissa tutkimuksissa alue pelkistyy yhdeksi selittäväksi tai kontrolloitavaksi muuttujaksi muiden joukossa, eikä sen merkityksiä pysähdytä analysoimaan syvällisemmin. Jo edellä esille tuodut laadulliset tutkimukset Irlannista (Corr 2014) ja Skotlannista (Holligan 2015) osoittivat kuitenkin, kuinka huono-osaisuus, alueellisuus ja rikosten tekeminen kietoutuvat usein yhteen. Tutkimuskirjallisuudessa tätä linkkiä on tyypillisesti käsitteellistetty sitovan sosiaalisen pääoman kautta (esim. Corr 2014, 120). Sitova sosiaalinen pääoma viittaa vahvaan kiinnittymiseen ulkopuolelta stigmatisoituun alueeseen ja sen yhteisöihin. Sitova pääoma erotetaan silloittavasta pääomasta, joka puolestaan viittaa eteenpäin vieviin suhteisiin ja verkostoitumiseen yli alue- ja luokkarajojen. Sitovan pääoman keskeisenä ongelmana onkin juuri sitovuus, se tarjoaa tukea ja identiteetin perustan mutta pitää paikallaan vaikeuttaen esimerkiksi sosiaalista nousua.

Yksi nuorisorikollisuutta koskeva kriminologinen keskustelu koskee asuinalueen ja vanhempien sosiaalisen kontrollin yhteyksiä. Tähän keskusteluun osallistuu yksi katsauksemme valikoituneista artikkeleista (Nilsson ym. 2021). Artikkelin empiirinen aineisto perustuu sekä 15–16-vuotiaille nuorille (n=511) että aikuisväestölle suunnattuun kyselyyn (n=4051). Kaikki kyselyvastaajat asuivat Ruotsin Malmössä. Tutkimuksen keskeinen kysymys on se, missä määrin asuinalue vaikuttaa vanhempien lapsiinsa kohdistamaan sosiaaliseen kontrolliin. Yhtäältä on esitetty, että huonomaineisilla ja vähävaraisemmilla asuinalueilla vanhemmat pyrkisivät kontrolloimaan lastensa vapaa-ajan viettoa muita alueita voimakkaammin (ks. myös esim. Dahlstedt & Lozic 2017). Toisaalta on yhtä lailla mahdollista, että hyvämaineisilla ja vaurailla asuinalueilla vanhemmilla on paremmat mahdollisuudet ja kyvyt kontrolloida lastensa vapaa-aikaa. Nyt käsillä olevan tutkimuksen mukaan jälkimmäinen hypoteesi olisi lähempänä totuutta ainakin Malmön alueella. Huono-osaisten alueiden vanhempien sosiaalinen kontrolli oli muita alueita löyhempää. Samalla oli kuitenkin niin, että asuinalueen yhteydet nuorten rikollisuuteen olivat kauttaaltaan melko vähäiset. Keskeisemmät nuorten väkivallan ja muun rikollisuuden selittäjät olivat tässä tutkimuksessa toiset muuttujat, pääasiassa nuorten raportoima vanhempien sosiaalinen kontrolli.

Johtopäätökset

Olemme tässä tutkimuskatsauksessa esitelleet Pohjois-Euroopassa tehtyä ja nuorten väkivaltaa yhteisöllisistä näkökulmista selittävää tutkimusta viimeisen 14 vuoden ajalta. Valittua näkökulmaa voi perustella nuorisorikollisuuden ja ylipäätään nuorten arjen ryhmälähtöisyydellä sekä asuinalueiden korostuneella merkityksellä. Nuoret viettävät paljon aikaa toisten nuorten kanssa kouluissa, oppilaitoksissa ja vapaa-ajalla. Tästä syystä myös rikokset tehdään usein osana jotain ryhmää. Lisäksi erityisesti heikommista sosioekonomisista lähtökohdista ponnistavat nuoret kiinnittyvät usein omiin asuinalueisiinsa, jolloin niiden tarjoamat vapaa-ajan mahdollisuudet muodostuvat tärkeiksi. Lopulta valittu näkökulma perustuu laajempaan nuorten väkivaltaa tutkivaan hankkeeseen ja pyrkimykseen kehittää nuorisotyöllisiä toimintamaleja nuorten väkivallan ehkäisemiseksi.

Tutkimuskatsauksen anti nuorisotyölle

Tutkimuskatsaukseen valikoituneessa kirjallisuudessa puhuttiin ani harvoin nuorisotyöstä. Yhdessä artikkelissa nuorisotyö oli tutkimuksen keskeinen konteksti (Stattin, Kerr & Skoog 2011) ja toisessa tuloksiin liittyvä sivupolku (Zdun 2011). Näin voi todeta, että lukemamme kirjallisuus antaa niukasti suoria vastauksia

nuorisotyön roolista nuorisorikollisuuden ehkäisijänä. Tästä huolimatta katsauksen antia nuorisotyölle ei voi pitää mitättömänä.

Yllä viitattuun kahteen tutkimukseen nojaten voi tulkita, että nuorisotyöllä voi olla huomattava merkitys nuorten väkivaltaisuuden tai rikollisuuden ehkäisijänä. Saksassa (Zdun 2011) ja Ruotsissa (Stattin, Kerr & Skoog 2011) toteutetut tutkimukset viittaavat ainakin väljästi tulkittuna samaan suuntaan: laadukas avoin nuorisotyö voi toimia nuoria suojaavana tekijänä. Näiden tutkimusten valossa laadukas tarkoittaa ensinnäkin sitä, että avoimen nuorisotyön piiriin saadaan riittävän heterogeeninen joukko nuoria esimerkiksi luokkataustojen, etnisyyksien ja sukupuolisuuksien näkökulmasta arvioituna. Toisekseen avoimeen nuorisotyöhön lienee syytä kytkeä kasvatuksellisia elementtejä yhdessä olemisen, hauskanpidon ja hengailun ohien. Nuorisorikollisuuden yhteydessä kasvatuksellisuus tarkoittaa erityisesti pitkäjänteisen työskentelyn ja luottamuksellisten suhteiden mahdollistamaa tehokasta puuttumista havaittuihin ongelmiin (vrt. Malm 2018, 40).

Muihin katsauksen tutkimuksiin nojaten voi todeta, että kaverisuhteet ovat äärimmäisen tärkeitä nuorten toimintaan vaikuttamisessa ja rikollisuudessa. Yhtäältä nuorisotyöllä on hyvät edellytykset nuorten vertais- ja ryhmäsuhteisiin vaikuttamiseksi sekä rötöstelevien ryhmien ohjaamiseksi hyväksyttävämpien vapaa-ajan toimintojen pariin. Toisaalta alueellisen nuorisotyön ongelmana ovat olleet vaikeudet heterogeenisten vapaa-ajan ryhmien muodostamisessa ja asuinalueajat ylittävien kohtaamisten mahdollistamisessa. Varsinkin kaupunkialueilla osa nuorisotiloista on ainakin aiempina vuosikymmeninä ollut etupäässä samankaltaisista taustoista tulevien, lähialueilla asuvien ja toisensa jo ennalta tuntevien nuorten kohtaamispaikkoja (esim. Gretschel 2009; Kiilakoski 2011, Kivijärvi 2015). Tämänkaltaiset sitovaa pääomaa vahvistavat tilat ovat nuorille eittämättä tärkeitä, mutta nuorisorikollisuuden ehkäisemisen näkökulmasta myös silloittavien pääomien muodostumista tulisi kyetä tukemaan. Kaverisuhteiden vaikutukset korostuvat erityisesti marginaalisissa asemassa elävillä nuorilla ja erityisesti niillä, joiden vanhempien resurssit ovat heikot. Nuorisotyössä lieneekin tärkeää tunnistaa erityisesti tällaisten nuorten tilanteita ja tarjota heille mahdollisuuksia luoda tukea tarjoavia aikuiskontakteja sekä monenlaisia ikätoverisuhteita.

Heterogeenisten ja aluerajat ylittävien vertaissuhteiden tukemisen ohella suomalaisen nuorisotyön kehittämiskohteeksi voi nimetä tässäkin katsauksessa esille nostetun yhteiskuntasuhteiden merkityksen nuorten väkivaltarikollisuuden ehkäisemisessä. Kokemus ulkopuolisuudesta ja väheksytystä asemasta on omiaan tuottamaan väkivaltaa hyväksyviä nuorten alakulttuureita. Tuoreessa helsinkiläistä nuorisotyötä käsitelleessä tutkimuksessa puhuttiin paljolti samoista asioista – kaveri- ja yhteiskuntasuhteista – joskin eri käsittein. Tutkimuksessa todettiin, että sosiaalisen osallisuuden (kaverisuhteet) edistäminen on luontevaa nuorisotyöntekijöille, mutta poliittiseen osallisuuteen (yhteiskuntasuhteet) liittyvä työskentely nuorten parissa jää vähäisemmäksi (Kauppinen & Kiilakoski 2024). Näin ollen voi ainakin varovaisesti tulkita, että yhteiskuntasuhteita tai poliittista osallisuutta edistävässä työotteessa on enemmän kehitettävää.

Lopulta monet tutkimustulokset kertovat väkivaltarikollisuuden riskin kasvusta alueilla, joilla on vähän palveluja ja vapaa-ajan mahdollisuuksia. Kuntien ja nuorisotoimien johtamisen näkökulmasta tämä tarkoittaa sitä, että alueellinen yhdenvertaisuus on tärkeä turvata. Palveluihin ja nuorten vapaa-ajan mahdollisuuksiin on syytä panostaa erityisesti sellaisilla alueilla, joille on kasautunut pienituloisuutta, vanhempien työttömyyttä ja eriarvoisuuden kokemuksia.

Nuorten väkivaltarikollisuustutkimuksen aukot

Katsauksen tutkimuksissa nuorten väkivaltaa selitettiin pääsääntöisesti kysely- tai rekisteriaineistoihin ja rutiini- (esim. Svensson & Oberwittler 2021; Young 2011) tai tilannetoimintateorioihin (esim. Bernasco ym.

2013; Wientjes ym. 2023) nojautuen. Rutiinotoimintateorian mukaan rikollisuuden todennäköisyys kasvaa, kun löytyy motivoitunut tekijä ja otollinen kohde sekä valvonta on puutteellista (Cohen & Felson 1979). Tilannetoimintateorian kautta rikollisuutta tarkastellaan hieman samaan tapaan yksilön rikosalttiuden, ympäristön vaikutusten ja pelotevaikutteiden näkökulmista (Wikström ym. 2012). Lukemissamme tutkimuksissa esimerkiksi nuorten vertaissuhteita, ohjaamatonta vapaa-aikaa ja päihteiden käyttöä tarkasteltiin paljolti rutiini- ja tilannetoimintateorioiden kautta (esim. Bernasco ym. 2013; Svensson & Oberwittler 2021; Young 2012).

Edellä kuvattujen tutkimusasetelmien taustalla on rikollisuuden torjuntaan liittyvä eetos. Suomalaisessakin kriminaalipolitiikassa on 1990-luvulta lähtien pyritty vähentämään nuorisorikollisuutta lisäämällä rikosoikeusjärjestelmän yhteyksiä esimerkiksi nuoriso- ja sosiaalityöhön. Samaan aikaan nuoriin kohdistuva valvonta kouluissa ja julkisessa tilassa on lisääntynyt. (Kivivuori & Honkatukia 2006, 346–347). Kriitikot ovat pitäneet tätä merkinä ajattelusta, jossa nuoret ylipäättään nähdään riskinä ja nuorten lisääntyvä hallinta esitetään siten välttämättömäksi keinoksi taata turvallisuus (Harrikari 2009).

Tilannetorjuntaan keskittyvän näkökulman jonkinlaisena vastinparina voi pitää 1960-luvulta lähtien kehittyä leimaamisteoriaa (Becker 1963). Leimaamisteoriassa ei pyritä selittämään yksittäisiä rikollisia tekoja, vaan tarkastellaan ihmisten luokittelemista rikolliseksi ja heihin kohdistuvan kontrollin vaikutuksia. Katsauksemme valikoituneessa kirjallisuudessa ei hieman yllättäen tarkasteltu nuorten väkivaltaa leimaamisteorian valossa lainkaan. Yhtäältä tämä selittynee katsauksen lähtökohdalla ja tietokantahauillamme, joilla painotimme rikollisuuden selittämistä. Toisaalta leimaamisteoria tarjoaa väkivallan yhteisöolottuvuuden ymmärtämiseksi tärkeän nuorisotutkimuksellisen näkökulman. Usein kontrollilla nähdään olevan rikollisuutta vähentävä vaikutus, mutta leimaamisteorian myötä on korostettu sosiaalisten reaktioiden kielteistä vaikutusta rikoskäyttäytymiseen (esim. Pekkarinen 2010). Nuorisoryhmien leimaaminen ongelmiksi julkisessa keskustelussa heijastaa aikuisyhteiskunnan käsityksiä nuoruuden ”ideaalikuviista” (Siurala 1994). Nuorten kokoontuminen julkisessa tilassa ja nuorten suosima musiikki ja pukeutumistyyli ovatkin kautta aikojen herättäneet aikuisyhteiskunnassa epäilyksiä ja kontrollipyrkimyksiä.

Väkivallan yhteisöolottuvuuksien tarkastelu lukemissamme tutkimuksissa olikin pääosin melko pintapuolista. Useissa tutkimuksissa väkivalta määriteltiin yksinomaan tekotyyppejen mukaan, vaikka ilmiön laajempi ja kriittisempi tarkastelu olisi erityisesti nuorten kohdalla suotavaa. Väkivaltaan liittyvien normien muutokset ovat mahdollisia ja näihin liittyviä alueelliset ja yhteisölliset erot ovat todennäköisesti merkittäviä. On esimerkiksi arvioitu, että nuorten väkivallan ja koetun uhkan lisääntyminen tilastoissa voivat osaltaan heijastaa kulttuurisia tulkintamuutoksia (Kivivuori 2006, 52). Se, mihin aiemmat sukupolvet eivät kiinnittäneet suurempaa huomiota, voi tämän päivän nuorten ja heidän parissaan toimivien aikuisten mielestä olla väkivaltaa ja poikkeavaa toimintaa.

Normien ja väkivaltaan liittyvien kulttuuristen käsitysten ohella myös väkivallan muodot ja niihin liittyvät ilmiöt muuttuvat. Viimeaikaisessa suomalaisessa julkisessa keskustelussa on nostettu esiin sosiaalisen median merkitys nuorten väkivaltarikollisuudessa. Nuorten välisissä konflikteissa pahoinpitelyn kuvaaminen ja kuvamateriaalin levittäminen sosiaalisessa mediassa on odotetusti lisääntynyt taskuissa kulkevan teknologian yleistymisen myötä (Danielsson 2022, 15). Oikeusministeriön valmistelemassa nuoriso- ja jengirikollisuuden ehkäisyn ja torjunnan toimenpideohjelmassa esitetään väkivallan kuvaamisen ja materiaalin levittämisen lisäämistä törkeän pahoinpitelyn määritelmään (Järvinen, Alanko & Piispa 2024, 76–77). Tästä huolimatta sosiaalisen median nuorisokulttuurisia ja vertaissuhteisiin liittyviä merkityksiä nuorten väkivaltarikosten taustalla ei tuotu esille yhdessäkään katsauksen tutkimuksessa.

On ilmeistä, että laajempi ymmärrys yhteisöolottuvuuksista auttaisi ymmärtämään nuorten väkivaltaa ja edistäisi sen ehkäisemistä. Katsauksen muutamassa kulttuuriseen kriminologiaan tai nuorisotutkimukseen

perustuvassa tutkimuksessa analysoidaan väkivaltaa nuorten näkökulmista käsin ja toimintana, joka kytkeytyy ympäröiviin yhteisösuhteisiin tai yhteiskunnallisiin valtarakenteisiin (Corr 2014; Hallin, ym. 2010; Holligan 2015; Tolonen 2018). Tällöin nuorten väkivallantekoja ei selitetä yksittäisten tilanteiden kautta, vaan analyysin kohteena on nuorten omat käsitykset väkivallasta, yksilön paikka lähiyhteisössään, asuinalueen mahdollisuudet ja yhteiskunnalliset hierarkiat. Tämänkaltaisen tutkimustiedon tuottaminen ei kenties vastaa nykyisiä kriminologian trendejä, mutta nuorisotutkimuksen kentällä tutkimusasetus on yleisempi. Tiiviimpi kriminologian ja nuorisotutkimuksen yhdistely edistäisikin kokonaisvaltaisempien tutkimusotteiden kehittämistä.

Tutkimuskatsauksen kirjallisuus

Azad, A., Ginner, H. & Karlsson, M. (2018) Adolescent Female Offenders' Subjective Experiences of How Peers Influence Norm-Breaking Behavior. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 35: 257–270

van Bergen, D. D., Feddes, A. F., Doosje, B., & Pels, T. V. M. (2015). Collective identity factors and the attitude toward violence in defense of ethnicity or religion among Muslim youth of Turkish and Moroccan Descent. *International Journal of Intercultural Relations*, 47: 89-100.

Bernasco, W., Ruitter, S. Bruinsma, G., Pauwels, L. & Weerman, F. (2013) Situational Causes of Offending: A Fixed-Effects Analysis of Space-Time Budget Data. *Criminology*, 51(4): 895–926.

Corr, M.-L. (2014). Young People's Early Offending: The Context of Strained Leisure Careers. *YOUNG*, 22(2): 113–133.

Frøyland, L., Bakken, A. and von Soest, T. (2020) Physical fighting and leisure activities among Norwegian adolescents – Investigating co-occurring changes from 2015 to 2018. *Journal of Youth and Adolescence*, 49(11): 2298-2310.

Gerstner, D., & Oberwittler, D. (2018) Who's hanging out and what's happening? A look at the interplay between unstructured socializing, crime propensity and delinquent peers using social network data. *European Journal of Criminology*, 15(1): 111–129.

Granath, S. (2013) *Gatuvåld i Stockholm City: Seriebrottslighet, polisblandning och brottsutveckling. En genomgång av polisanmälda ärenden 2011–2012 och jämförelse med början av 00-talet*. Linnæus University studies in policing. Nr 003, 2013.

Hallin, P. Jashari, A., Listerborn, C. & Popoola, M. (2010) *Det är inte stenarna som gör ont. Röster från Herrgården, Rosengård – om konflikter och erkännande*. Malmö University Publications in Urban Studies (MAPIUS) 5.

Holligan, C. (2015) Disenfranchised Violent Young Offenders in Scotland: Using Actor-Network Theory to Explore an Aetiology of Knife Crime. *Sociology*, 49(1), 123-138.

Huuki, T. (2010) *Koulupoikien statustyö väkivallan ja välittämisen valokiilassa*. Väitöskirja. Oulun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta.

- Kivijärvi, A. (2017) Maahanmuuttajataustaiset nuoret ja sukupolvisten suhteiden suoja – vanhempien sosiaalisen kontrollin yhteyksiä rikettäytymisen ja uhrikokemusten päällekkäisyyteen. *Oikeus* 46 (2), 163–181.
- Knecht, A., Snijders, T., Baeverldt, C., Steglich, C. & Raub, W. (2010) Friendship and Delinquency: Selection and Influence Processes in Early Adolescence. *Social Development*, 19(3): 494–514.
- van der Laan, A. M., Rokven, J., Weijters, G., & Beerthuisen, M. G. C. J. (2021). The Drop in Juvenile Delinquency in The Netherlands: Changes in Exposure to Risk and Protection. *Justice Quarterly*, 38(3), 433–453.
- Lenkens, M., Rodenburg, G., Schenk, L., Nagelhout, G., Van Lenthe, F., Engbersen, G., Sentse, M., Severiens, S. & Dike Van De, M. (2020) “I Need to Do This on My Own” Resilience and Self-Reliance in Urban At-Risk Youths. *Deviant Behavior* 41(10): 1330–1345.
- Lowe, C. C., Ellonen, N., Lee Miller, B., & Peltonen, K. (2022). Best Served Cold: Vengeful Attitudes and Violence among Finnish Adolescents. *Deviant Behavior*, 43(2), 163–178.
- Mielityinen, L., Kalliokoski, E., Hautamäki, S. & Hakala, V. (2022) Nuoret kostajina: Kosto-orientaation yhteys nuorten tekemään väkivaltarikollisuuteen. *Kriminologia* 2(1): 22-38.
- Nilsson, EL., Ivert, AK. & Torstensson Levander, M. (2021) Adolescents’ Perceptions, Neighbourhood Characteristics and Parental Monitoring - Are they Related, and Do they Interact in the Explanation of Adolescent Offending? *Child Indicators Research* 14, 1075–1087.
- Rabold, S., & Baier, D. (2011). Why Are Some Ethnic Groups More Violent Than Others? The Role of Friendship Network’s Ethnic Composition. *Journal of Interpersonal Violence*, 26(15), 3127-3156.
- Slagt, M., Dubas, J., Dekovic, Haselager, G. & van Aken, M. (2015) Longitudinal Associations Between Delinquent Behaviour of Friends and Delinquent Behaviour of Adolescents: Moderation by Adolescent Personality Traits. *European Journal of Personality*, 29: 468–477.
- Sivertsson, F. (2022) *Polarisering av våld bland tonårspojkar i Stockholm? En beskrivning utifrån självdeklarerad och registrerad våldsbrottslighet, 2002–2020*. Tukholma: Stockholms universitet.
- Stattin, H., Kerr, M. & Skoog, T. Early (2011) Pubertal Timing and Girls’ Problem Behavior: Integrating Two Hypotheses. *Journal of Youth & Adolescence* 40: 1271–1287.
- Svensson, R. & Oberwittler, D. (2021) Changing routine activities and the decline of youth crime: A repeated cross-sectional analysis of self-reported delinquency in Sweden, 1999–2017. *Criminology*, 59:351–386.
- Svensson, R., & Shannon, D. (2021). Immigrant Background and Crime Among Young People: An Examination of the Importance of Delinquent Friends Based on National Self-Report Data. *Youth & Society*, 53(8): 1335-1355.
- Tolonen, T. (2017) Young people and local power geometries in Helsinki: The intertwining of social class, gender and ethnicity in public spaces. Teoksessa W. T. Pink, & G. W. Noblit (toim.) *Second International Handbook of Urban Education*, s. 755-774.

Weerman, F., Bernasco, W., Bruinsma, G. & Pauwels, L. (2016). Gender Differences in Delinquency and Situational Action Theory: A Partial Test, *Justice Quarterly*, 33(7): 1182–1209.

Wientjes, J. A. M., Scholte, R. H. J., Cillessen, A. H. N., & H. Delsing, M. J. M. (2023). The Joint Impact of Co-occupants and Co-defendants' Criminal Behavior on Adolescents' Criminal Behavior: A Cross-Lagged Analysis. *Crime & Delinquency*, 69(10): 1871–1893.

Young, J. (2011). *Projections or Connections? A Comparison of Perceptual and Actual Measures of Peer Delinquency in Adolescent Friendship Networks*. PhD Dissertation, Department of Sociology, University of Washington.

Yu, R., Branje, S., Keijsers, L., Koot, H. & Meeus, W. (2013) Pals, Problems, and Personality: The Moderating Role of Personality in the Longitudinal Association Between Adolescents' and Best Friends' Delinquency. *Journal of Personality*, 81(5): 499-509.

Zdun, S. (2011). Immigration as a trigger to knife off from delinquency? Desistance and persistence among male adolescents from the Former Soviet Union in Germany. *Criminology & Criminal Justice*, 11(4), 307-323.

Muut lähteet

Becker, H. (1963) *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*. New York: Free Press.

Dahlstedt, M & Lozic, V (2017) Managing urban unrest: problematising juvenile delinquency in multi-ethnic Sweden. *Critical and Radical Social Work* 5(2): 207–22.

Danielsson, Petri (2022) *Nuorten väkivaltarikollisuuden määrä ja piirteet poliisin tietoon tulleen rikollisuuden valossa*. Helsinki: Keskusrikospoliisi.

Gretschel, A. (2011) *Nuorisotalo mahdollistavana lähiyhteisönä. Nuorten näkökulma*. Helsinki: Nuorisosaiainkeskus.

Heiskanen, L. (2024) *Nuorten ryöstörikosten piirteet – Poliisin tietoon tullut ryöstörikollisuus vuosina 2015–2023*. Helsinki: Keskusrikospoliisi.

Honkatukia, P. & Kivivuori, J. (toim.) (2006) *Nuorisoriikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos & Nuorisotutkimusseura.

Honkatukia, P. & Suurpää, L. (2007) *Nuorten miesten monikulttuurinen elämäkulku ja rikollisuus*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos & Nuorisotutkimusseura.

Järvinen, S., Alanko, M. & Piispa, M (2024) Toimenpideohjelma nuoriso- ja jengirikollisuuden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi vuosille 2024–2027. Helsinki: Oikeusministeriö.

Kaakinen, M., Vauhkonen, T., Tanskanen, M. & Hoikkala, T. (2022) Ankkuritoiminnan vaikuttavuus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:40.

Kauppinen, E. & Kiilakoski, T. (2024) ”Osallisuuden kokemus ja se osallisuustoiminta siellä arjessa.” Nuorisotyöntekijöiden näkemyksiä osallisuuden merkityksestä työssään. Teoksessa A. Kivijärvi, E.

Kauppinen & T. Kiilakoski (toim.) *Poikkeusoloista uuden kynnykselle. Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2023*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, s. 145–162.

Kangasniemi, M, Utriainen, K., Ahonen, S-M, Pietilä, A-M, Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. (2013). Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. *Hoitotiede* 25(4): 291–301.

Kiilakoski, T. (2011) Talotyön ja alueellisen nuorisotyön kehittäminen. Teoksessa V. Honkasalo & T. Kiilakoski & A. Kivijärvi: *Tutkijat ja nuorisotyö liikkeellä. Tarkastelussa kaupunkimaisen nuorisotyön kehittämishankkeet*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 153–252.

Kivijärvi, A. (2015) *Etnisyyden merkityksiä nuorten vertaissuhteissa. Tutkimus maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön nuorten kohtaamisista nuorisotyön kentillä*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Kivijärvi, A., Kauppinen, E. & Kiilakoski, T. (toim. 2024) *Poikkeusoloista uuden kynnykselle. Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2023*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Kivijärvi, A. & Manner, J. (2024) *Työpaperi: Nuorten ryöstö- ja väkivaltarikollisuuden trendejä valtakunnallisesti ja paikallisesti*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Kivivuori, J. (2006) Nuorisorikollisuuden kehitys. Teoksessa P. Honkatukia & J. Kivivuori (toim.) *Nuorisorikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos & Nuorisotutkimusseura, s. 15–56.

Kivivuori, J. & Honkatukia, P. (2006) Nuorten rikollisuuden ja sen kontrollin kehityssuuntia. Teoksessa P. Honkatukia & J. Kivivuori (toim.) *Nuorisorikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos & Nuorisotutkimusseura, s. 341–364.

Kivivuori, J., Aaltonen, M., Näsi, M., Suonpää, K. & Danielsson, P. (2018) *Kriminologia — Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus.

Kääriälä, A. Keski-Säntti, M., Aaltonen, M., Haikkola, L., Huotari, T., Ilmakunnas, I., Juutinen, A., Kiilakoski, T., Merikukka, M., Pekkarinen, E., Rask, S., Ristikari, T., Salo, J. & Gissler, M. (2020) *Suomi seuraavan sukupolven kasvu ympäristönä: seuranta Suomessa vuonna 1997 syntyneistä lapsista, joilla on ulkomailla syntynyt vanhempi*. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.

Latour, B. (2005) *Reassembling the Social: An Introduction to Actor-Network Theory*. Oxford: Oxford University Press.

Malm, K. (2018) ”Kadulla me ollaan niiden nuorten paikoilla”. *Raidenuorisotyö julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Messerschmidt, J. (1993) *Masculinities and Crime. Critique and Reconceptualization of Theory*.

Mikkola, M. (2021) Arkirutiinit suomalaisnuorten nettirikosuhrikokemusten selittäjänä. *Nuorisotutkimus* 39 (4): 36–50.

Moffitt, T. (1993) Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100(4): 674–701.

Muncie, J. (2004) *Youth & Crime. Second Edition*. London: Sage.

Näsi, M. (2021) Ulkomaalaiset, maahanmuuttajat ja rikollisuus. Teoksessa I. Koltola (toim.) *Rikollisuustilanne 2020: rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa*. Helsinki: Helsingin yliopisto, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, 155–178.

Pavlogiannis, G., Eliasson, I., & Söderström, T. (2024). Exploring the Landscape of Children’s Rights in Sports: A Scoping Review of Research Topics and Approaches in Social Sciences. *YOUNG* (julkaistu verkossa 18.2.2024) <https://doi.org/10.1177/11033088241226556>

Pekkarinen, E. (2010) *Stadilaispojat, rikokset ja lastensuojelu. Viisi tapaustutkimusta kuudelta vuosikymmeneltä*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Salminen, A. (2011) *Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Vaasa: Vaasan yliopisto.

Stolt, M., Axeli, A., & Suhonen, R. (2016) *Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä*. Turku: Turun yliopisto.

Wikström, P. O. H., Oberwittler, D., Treiber, K., & Hardie, B. (2012). *Breaking rules: The social and situational dynamics of young people’s urban crime*. Oxford University Press.

Verschelden, G., Coussée, F., Van de Walle, T. & Williamson, H. (toim. 2009) *The History of youth work in Europe and its relevance for youth policy today*. Strasbourg: Council of Europe.